

Nationella minoriteter, samråd (preliminär version)

Sammanfattning:

Biblioteken ett särskilt stort ansvar att tillgodose rätten till samråd och rätten till inflytande över de delar som har direkt påverkan på minoriteternas möjligheter att ta del av biblioteksverksamhet.

KB har genom den utredande rapporten *"Biblioteken och de nationella minoriteterna. En lägesbeskrivning"* kommit till slutsatsen att på ett nationellt plan uppfylls inte bibliotekslagen i förhållande till de nationella minoriteternas behov och rättigheter. Enskilda kommuner uppfyller både 2 § och 5 §. Generellt finns stora brister i de kommunala och regionala biblioteksverksamheterna i förhållande till det som ligger inom svensk lagstiftning och politikområdet nationella minoriteter. Tillkommer perspektivet urfolk för den samiska befolkningen.

"[...] myndigheter behöver vidta särskilda åtgärder för att komma tillrätta med tidigare eller strukturell bristande jämlikhet, i syfte att säkerställa att både personer som tillhör nationella minoriteter och majoritetsbefolkningen har lika möjligheter inom olika områden."

Den rådgivande kommittén för ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter s.10, se nedan.

"Denna del av artikel 15 kräver att konventionsstater särskilt ombesörjer att personer som tillhör nationella minoriteter deltar i beslutsprocesser i frågor som är särskilt betydelsefulla för dem."

Den rådgivande kommittén för ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter s.11, se nedan.

"De bör även se till att deras deltagande har ett betydande inflytande på beslut som fattas och att det finns, så långt det är möjligt, ett delat ansvar för beslut som fattas."

Den rådgivande kommittén för ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter s.11, se nedan.

Lagar och konventioner

- Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk SFS 2009:724

3 § Förvaltningsmyndigheter ska när det behövs på lämpligt sätt informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter enligt denna lag.

4 § I språklagen (2009:600) anges att det **allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.**

Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.

5 § Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor.

- Författningskommentar

http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2012/La-gen_om_nationella_minoriteter_kommentarer.pdf

Det viktigast att tänka på som kommun/myndighet är samråd med alla nationella minoriteter, dvs. 5 §

Från författningskommentaren:

[..]. bestämmelsen, som är ny i förhållande till tidigare gällande minoritetsspråkslagar, anges att de nationella minoriteterna ska ges möjlighet till inflytande i frågor som berör dem. Förvaltningsmyndigheter ska så långt det är möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor. Det innebär att förvaltningsmyndigheter ska utforma sin verksamhet på ett sådant sätt att en dialog kan föras med företrädare för de nationella minoriteterna. Det kan t.ex. vara lämpligt att införa brukarråd där de nationella minoriteterna finns representerade. Nationella minoriteter bör särskilt engageras och ges möjlighet att påverka i frågor som rör användandet av ekonomiska resurser avsatta för minoritetspolitiska åtgärder.

- Den rådgivande kommittén för ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter

Vad menas med samråd?

Detta regleras i ramkonventionerna som ligger till grund för SFS 2009:724.

Som vägledning finns en kommentarstext från *Den rådgivande kommittén för ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter*, antagen 27 februari 2008, ACFC/31DOC(2008)001 <https://rm.coe.int/16800bc813>

Artikel 5 konventionen

*"innebär att parterna åtar sig "att främja de förutsättningar som är nödvändiga för att **personer som tillhör nationella minoriteter skall kunna bibehålla och utveckla sin kultur och bevara de väsentliga beståndsdelarna av sin identitet, nämligen religion, språk, traditioner och kulturarv**" i syfte att effektivt garantera deras rätt till identitet."*

Utdrag från rådgivande kommitténs artiklar

66. Vid utformningen och genomförandet av kulturpolitik som påverkar personer som tillhör nationella minoriteter är det viktigt att myndigheterna samråder med dem på ett adekvat sätt så att deras behov uppfylls på ett effektivt sätt. Nationella minoriteter, genom deras representanter, bör också effektivt delta i processer som rör fördelningen av offentligt stöd för deras kulturella initiativ. I de fall där det finns särskilda institutioner för att kanalisera sådant stöd bör personer som tillhör nationella minoriteter representeras på ett adekvat sätt och de bör kunna delta i motsvarande beslutsfattande.

71. Oavsett vilka mekanismer man väljer bör personer som tillhör nationella minoriteter ges reella möjligheter att påverka beslutsfattande, och resultatet bör spegla deras behov på ett adekvat sätt. Den rådgivande kommittén anser att enbart samråd i sig inte är en tillräcklig mekanism för att man ska kunna säkerställa effektivt deltagande.

108. Myndigheterna kan även organisera gemensamma samråd med representanter för olika nationella minoriteter och/eller ha en direkt dialog med representanter för enskilda nationella minoriteter. Det förra är en viktig metod för att ta itu med gemensamma frågor och för att förbättra dialogen mellan olika nationella minoriteter medan det senare till exempel är lämpligt för frågor som bara rör en särskild nationell minoritet. Den rådgivande kommittén har noterat att, i vissa fall, är inte samråd med paraplyorganisationer för nationella minoriteter tillräckligt för att ta hänsyn till enskilda nationella minoriteters problem på ett adekvat sätt.

Remissinstanser

116. Det är mycket viktigt att remissinstansernas rättsliga status, roll, skyldigheter, medlemskap och institutionella position tydligt definieras. Detta omfattar tillämpningsområdet för samråd, strukturer, regler som styr utnämningen av medlemmarna och arbetsmetoder. Det är viktigt att säkerställa att remissinstanserna har status som en juridisk person. Om detta saknas kan det underminera deras effektivitet och deras kapacitet att effektivt uppfylla sina uppdrag. Remissinstansernas arbetsmetoder bör vara öppna och deras arbetsordning tydligt definierad. Att remissinstansers arbete får publicitet bör främjas i syfte att öka öppenheten.

117. Konventionsstater anmodas vidta åtgärder för att göra det möjligt för personer som tillhör nationella minoriteter att känna till existensen, mandatet och aktiviteterna för sådana remissinstanser. Dessutom är det viktigt att dessa remissinstansers möten sammankallas ofta och regelbundet.

För att göra det mer lättillgängligt har juris doktor Christina Johnsson brutit ner delen om samråd till en mer lättförståelig text:

Där anges att:

- Samråd ska vara varaktiga och institutionaliserade, det vill säga ha en tydlig status, tydlig roll och tydligt ansvar. En samrådsgrupp bör vara en juridisk person med egen budget.
- Myndighetsrepresentanterna ska inte vara fler än minoriteterna i samrådsgrupperna. Som myndighetsperson är man automatiskt en makthavare och för att balans ska uppnås behöver myndigheten ge mer plats åt minoriteterna.
- Myndigheter ska samråda med alla nationella minoriteter som finns i respektive myndighetsområde, med en minoritet åt gången, och inte enbart med paraplyorganisationer.
- För att samråd ska bli effektiva och konsekventa behövs tydliga regler för hur de ska gå till.
- Man kan med fördel inhämta synpunkter på samrådsförfarandet från oberoende experter.

Med utgångspunkt i detta, och utifrån sin forskning om effektivt deltagande för minoriteter, ger Christina Johnsson ytterligare några kommentarer och rekommendationer kring samrådsförfarandet.

De ska ges ett reellt och effektivt inflytande över vad som diskuteras och vilka beslut som fattas.

Vitsen med att göra samrådsgruppen till en juridisk person är enligt Christina Johnsson att man skapar legitimitet för den och tydliggör dess status, ansvar och självständighet inom myndigheten. Risker är annars att samråden inte leder till reellt och effektivt inflytande utan mer blir forum för diskussion och information.

(http://minoritet.se/2603?file_id=1 s.5)

Urfolk

Sverige har genom lag ett urfolk, Samerna.

Grundlagen 2 §

Samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas. Lag (2010:1408).

Ett urfolk har särskilda rättigheter i förhållande till nationella minoriteter. Urfolks rättigheter har ett förstärkt skydd jämfört med övriga minoritetsrättigheter. Folkrättsligt går regelverket för urfolk längre än för övriga minoritetsgrupper i ett land.

2007 antog FN:s generalförsamling en deklaration om urfolkens rättigheter.

Grundläggande i deklarationen är rätten till självbestämmande, vilken slås fast i artikel 3.

<http://www.un-documents.net/a61r295.htm>

<https://www.sametinget.se/80597>

Miniminivå

Urfolksdeklarationen anger en miniminivå för hur urfolksfrågorna bör behandlas i de olika länderna, även om deklarationen inte är juridiskt bindande. Den innehåller 24 grundtankar och 46 artiklar. En av rättigheterna och själva grundtanken i deklarationen är rätten till självbestämmande. Den formuleras i artikel 3.

Artikel 11

Vi förbinder oss att säkerställa lika tillgång till högkvalitativ utbildning som erkänner urfolkens kulturella mångfald, och till hälsa, bostäder, vatten, sanitet och andra ekonomiska och sociala program för att förbättra deras välbefinnande, bland annat genom initiativ, strategier, och tillhandahållande av resurser. Vi ämnar ge urfolken förutsättningar att själva utforma dessa program så långt det är möjligt

Artikel 14.

Vi förbinder oss att främja varje urfolksbarns rätt, att tillsammans med medlemmar av sin grupp kunna **bejaka sin egen kultur**, bekänna sig till och utöva sin egen religion eller *använda sitt eget språk*. (Fjärde världskonferensen för kvinnors rättigheter 1995) och slutdokumenten från respektive översynskonferenser.

Artikel 15.

Vi stödjer urfolksungdomars egenmakt och kapacitetsuppbyggnad, inklusive deras fulla och verkliga deltagande i beslutsprocesser i frågor som berör dem. Vi förbinder oss att, i samråd med urfolken, utveckla strategier, program och möjligheter, där det är relevant, som syftar till välbefinnande hos urfolkens ungdomar, särskilt vad gäller hälsa, utbildning, sysselsättning och överföring av traditionella kunskaper, språk och metoder, och att vidta åtgärder för att främja medvetenhet och förståelse för deras rättigheter.

Det finns ytterligare en reglering The ILO's Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989 (No. 169) som av urfolken själv ses som grundläggande och viktig. ILO 169 har inte ratificerats av Sverige, men av Norge och Danmark. Sverige har under åren tagit emot kritik för att inte ha antagit ILO 169. (tas upp under 6§ i FN's deklARATION)

Vad behöver biblioteken göra?

- Inga en lyhörd inställning och ge ett faktiskt inflytande i de områden som berör nationella minoriteter i allra högsta grad, bibliotekslagens § 5.
- Biblioteksplaner behöver gå till samråd, helst med alla fem nationella minoriteter. Varje minoritet var för sig ska ges ett eget samråd. Det kan också vara bra att ha ett större samråd med alla samlade för att hitta det som är gemensamt för samtliga grupper. Särskilt viktigt att det blir både romer och resandefolket som ingår.
- Det ska utgå ersättning till de personer som deltar i samråden.
- Enskilda bör ha en möjlighet att lämna synpunkter.
- De prioriterade grupperna bör komma till tals, barn/unga och funktionsnedsatta. Tillkommer kvinnor och flickor som i vissa fall är utsatta för ojämlig behandling.
- Urfolkets särskilda rättigheter måste tillgodoses.
- Det finns etiska svårigheter som kan vara grund för att rådgivande personer hjälper till att förbereda och genomföra samråden, personer som har kulturell kompetens för den språkgrupp som samrådet gäller.

